

שינויים בתפילה 1

Rabbi Jonathan Ziring: jjziring@torontotorah.com

1. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף מ עמוד ב

ראה תאנה ואמר: כמה נאה תאנה זו ברוך המקום שבראה - יצא, דברי רבי מאיר; רבי יוסי אומר: כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות - לא יצא ידי חובתו.

2. רמב"ם הלכות ברכות פרק א הלכה ה

ונוסח כל הברכות עזרא ובית דינו תקנום, ואין ראוי לשנותם ולא להוסיף על אחת מהם ולא לגרוע ממנה, וכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות אינו אלא טועה, וכל ברכה שאין בה הזכרת השם ומלכות אינה ברכה אלא אם כן היתה סמוכה לחבירתה.

3. רמב"ם הלכות קריאת שמע פרק א הלכה ז

ברכה ראשונה שלפניה בין ביום בין בלילה פותח בה בברוך וחותרם בה בברוך, ושאר ברכותיה חותרם בכל אחת מהן בברוך ואין להם פתיחה בברוך, ברכות אלו עם שאר כל הברכות הערוכות בפי כל ישראל עזרא הסופר ובית דינו תקנום ואין אדם רשאי לפחות מהם ולא להוסיף עליהם, מקום שהתקינו לחתום בברוך אינו רשאי שלא לחתום, ומקום שהתקינו שלא לחתום אינו רשאי לחתום, מקום שהתקינו שלא לפתוח בברוך אינו רשאי לפתוח, מקום שהתקינו לפתוח אינו רשאי שלא לפתוח, כללו של דבר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות הרי זה טועה וחוזר ומברך כמטבע, וכל שאינו אומר אמת ויציב בשחרית ואמת ואמונה בערבית לא יצא ידי חובתו.

4. רמב"ם הלכות ברכות פרק א הלכה ו

וכל הברכות כולן נאמרין בכל לשון והוא שיאמר כעין שתקנו חכמים, ואם שינה את המטבע הואיל והזכיר אזכרה ומלכות וענין הברכה אפילו בלשון חול יצא.

5. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף ח עמוד א

אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, אף על פי שאמרו: שואל אדם צרכיו בשומע תפלה, אבל אם בא לומר בסוף כל ברכה וברכה מעין כל ברכה וברכה - אומר. א"ר חייא בר אשי אמר רב, אף על פי שאמרו: שואל אדם צרכיו בשומע תפלה, אם יש לו חולה בתוך ביתו - אומר בברכת חולים, ואם צריך לפרנסה - אומר בברכת השנים. אמר ר' יהושע בן לוי, אף על פי שאמרו: שואל אדם צרכיו בשומע תפלה, אבל אם בא לומר אחר תפלתו, אפילו כסדר יוה"כ - אומר.

6. רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ו

הלכה ב: המתפלל עם הציבור לא יאריך את תפלתו יותר מדאי אבל בינו לבין עצמו הרשות בידו, ואם בא לומר אחר תפלתו אפילו כסדר וידוי יום הכפורים אומר, וכן אם רצה להוסיף בכל ברכה וברכה מן האמצעיות מעין הברכה מוסיף.
הלכה ג: כיצד היה לו חולה מבקש עליו רחמים בברכת חולים כפי צחות לשונו, היה צריך לפרנסה מוסיף תחנה ובקשה בברכת השנים, ועל דרך זה בכל אחת מהן, ואם רצה לשאול כל צרכיו בשומע תפלה שואל, אבל לא ישאול לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות.

7. הקדמה לסידור של ר' סעדיה גאון

וראיתי לאסוף בספר זה את התפילות והתשבחות והברכות שיש להן עיקר, בתכונתן הקדומה כפי שהיו צורותיהן לפני הגלות ואחרי כן, ולשימן לסידור. ואוסיף להן מה ששמעתי שנוסף בהן או נשמט מהן לפי ראות עיני אחדים העושים על דעת עצמם, אנשי כפר או עיני אחדים העושים על דעת עצמם, אנשי עפשר או עיר או פלך או ארץ. ומה שמבטל את הכונה היוסדים אסרתי לומר, ומה שאינו מבטל אותה העירותי בכל זאת שאין בו עיקר מהמסורה....

8. ש"ת תשב"ץ חלק ג סימן רמז

ומי שיש לו בינה הוא מבחין בין דבר לדבר ואנחנו להבין הוא שגור בלשונו ואין להטעו' האומר להבחין. ואין בזה משום שנוי מטבע. שאין שנוי מטבע אוסר בברכו'. אלא כשהוא משנה הפתיחו' לפתוח בברוך שלא לפתוח כנגד המטבע שטבעו חז"ל או לשנות בחתימה לחתום בברוך או שלא לחתום. או במה שהוא עיקר הברכו' כגון בהזכרת טל וגשם או בשאל'. אבל בנוסח הברכה בדבר שאין בו קפיידא כגון להבין ולהבחין אין כאן שנוי מטבע. והרי אמרו (ע"ז ח' ע"א) אם יש לו חולה בתוך ביתו מאריך בברכת חולים. ואם הוא צריך לפרנסה מאריך בברכת פרנסה. ואנחנו מוסיפים פיוטים בתוך הברכו' ובתוך התפל' ואין כאן איסור מפני שנוי המטבע אלו היו הפיוטים ההם מענין הברכה.

9. כסף משנה הלכות ברכות פרק א הלכה ו

על מ"ש רבינו ואם שינה את המטבע יצא וכו' כתב הרמ"ך תימה דבהלכות ק"ש כתב לא יצא וכו' וצ"ע עכ"ל. ויש לתמוה על תמיהתו דבריש הלכות ק"ש מיירי ששינה שחתם בברוך או פתח במקום שהתקינו שלא לחתום או שלא לפתוח או ששינה ולא חתם או לא פתח בברוך במקום שהתקינו לחתום או לפתוח והכא מיירי ששינה בנוסח הברכה ולא אמר אותו לשון ממש אלא שאמר ענין הברכה בנוסח אחר ולא שינה לא בפתיחה ולא בחתימה וזה מבואר בדברי רבינו:

10. ב"ח אורח חיים סימן סח

ופירש ר"ת דהכי קאמר מקום שאמרו לקצר כגון ברכת המצות אינו רשאי להאריך דאם יאריך יצטרך לחתום וכן מקום שאמרו להאריך ולחתום בברכה אינו רשאי לקצר דא"כ יצטרך שלא לחתום בברכה וזה אסור דמקום שאמרו לחתום אינו רשאי שלא לחתום ומקום שאמרו שלא לחתום אינו רשאי לחתום ועל זה וכיוצא בו אמרו חכמים כל המשנה וכו' לא יצא ידי חובתו אבל ברכה שמסיים בה בברוך ואינו משנה בה כלום אלא שמוסיף בה דברים באמצע מותר לגמרי

11. כמה נוסחאות מארץ ישראל – מח' דניאל ספרבר ואריה פרימר

- בא"י אלקינו ואלקי אבותינו אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב. הקל הגדול הגבור והנורא קל עליון קונה שמים וארץ מגיננו מגן אבותינו מבטחינו בכל דור ודור. בא"י מגן אברהם:
- בא"י מגיננו ומגן אבותינו מבטחינו בכל דור ודור, לא יבושו לעולם קונוך. בא"י מגן אברהם .

12. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יז עמוד ב

דתניא: שמעון הפקולי הסדיר שמונה עשרה ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה. אמר רבי יוחנן, ואמרי לה במתניתא תנא: מאה ועשרים זקנים ובהם כמה נביאים תיקנו שמונה עשרה ברכות על הסדר. תנו רבנן: מנין שאומרים אבות - שנאמר ה' בני אלים, ומנין שאומרים גבורות - שנאמר ה' כבוד ועז, ומנין שאומרים קדושות - שנאמר ה' כבוד שמו השתחוו לה' בהדרת קדש....

13. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לד עמוד א

אמר רב יהודה: לעולם אל ישאל אדם צרכיו לא בשלש ראשונות, ולא בשלש אחרונות, אלא באמצעיות. דאמר רבי חנינא: ראשונות - דומה לעבד שמסדר שבת לפני רבו, אמצעיות - דומה לעבד שמבקש פרס מרבו, אחרונות - דומה לעבד שקבל פרס מרבו ונפטר והולך לו.

14. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כט עמוד ב

רבי אליעזר אומר: העושה תפלתו קבע וכו' מאי קבע? אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי אושעיא: כל שתפלתו דומה עליו כמשוי; ורבנן אמרי: כל מי שאינו אומרה בלשון תחנונים; רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו: כל שאינו יכול לחדש בה דבר.

15. טור אורח חיים הלכות תפלה סימן קיב

גרסינן בפ"ב דמגילה תניא ק"כ זקנים ומהם כמה נביאים תיקנו י"ח ברכות על הסדר ואמר רב יהודה אל ישאל אדם צרכיו לא בשלש ראשונות ולא בג' אחרונות אלא באמצעיות... ופי' בעל הלכות גדולות וכן ר"ת ור"י דווקא צרכי יחיד אין לשאול בהם אבל צרכי ציבור שרי דהא כולהו אחרונות צרכי רבים ניהו ועם מה שהעבד מסדר שבחו של רבו יכול לשאול צרכי צבור שזה שבח וכבוד לרב שרבים צריכין לו ועל כן נהגו לומר קרוב"ץ בשלש ראשונות ועוד שאומר יעלה ויבא בעבודה אלמא צרכי רבים שרי:

16. שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפלה סימן קיב

סעיף א: אל ישאל אדם צרכיו בג' ראשונות, ולא בג' אחרונות; ודוקא צרכי יחיד, אבל צרכי צבור שרי.
סעיף ב: אין לומר פיוטים ולא קרובץ (פי' קרובץ ליוצר, וי"א שהוא ר"ת קול רנה וישועה באהלי צדיקים) בתפלה. הגה: ויש מתירין, הואיל וצרכי רבים הם (הרא"ש והתוס' והר"ף והר"ן ריש פ' בתרא דר"ה והגהות מיימוני פ"י וטור), וכן נוהגים בכל מקום לאמרם.

17. בית יוסף אורח חיים סימן קיב

כתוב בשבלי הלקט (תפילה סי' יח) מצאתי אגדה מאי על הסדר זה סדר עולם שכך מצינו י"ח ברכות של תפילה מעולם היו מתוקנות זו אחר זו כיון שבאו אנשי כנסת הגדולה כללם ותקנום כסדרן. כשניצל אברהם מאור כשדים פתחו מלאכי השרת ואמרו מגן אברהם. כשנעקד יצחק אמרו מחיה המתים. כשבא יעקב ופגע בשערי רחמים והקדיש שמו של הקדוש ברוך הוא אמרו האל הקדוש. כשלימד גבריאל את יוסף שבעים לשון אמרו חונן הדעת. כשעשה ראובן מעשה בלהה ונקנסה עליו מיתה ושב בתשובה וחיה דכתיב (דברים לג ו) יחי ראובן ואל ימות אמרו הרוצה בתשובה. כשעשה יהודה מעשה תמר ואמר (בראשית לח כד) הוציאוו ותשרף ואמר (שם כו) צדקה ממני ונסלח לו אותו עון אמרו חנון המרבה לסלוח....

18. תלמוד בבלי מסכת יומא דף סט עמוד ב

דאמר רבי יהושע בן לוי: למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה - שהחזירו עטרה ליושנה. אתא משה אמר האל הגדל הגבר והנורא, אתא ירמיה ואמר: נכרים מקרקרין בהיכלו, איה נוראותיו? לא אמר נורא. אתא דניאל, אמר: נכרים משתעבדים בבניו, איה גבורותיו? לא אמר גבור. אתו אינהו ואמרו: אדרבה, זו היא גבורת גבורתו שכובש את יצרו, שנותן אך אפים לרשעים. ואלו הן נוראותיו - שאלמלא מוראו של הקדוש ברוך הוא היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות? ורבנן היכי עבדי הכי ועקרי תקנתא דתקין משה! - אמר רבי אלעזר: מתוך שידועין בהקדוש ברוך הוא שאמתי הוא, לפיכך לא כיזבו בו

19. אלה דברי הברית:מכתב מר' הירץ שאייר

וכן אסור לשנות שום מנהג קבוע... ק"ו להתפלות...

וסעתי בדורחנו, זה כטה טאוח שנים דכולם שויס לסובה בזה, יאחד אנשים ואחר נשים יודעים לקרוא בלה"ק, ובפרט החפלות עצמם לוטדים טיר עם לשה"ק לשון אשכנז, מיסים ימסרת, בכל מלטידי חינוקות בעירנו ובסביבותינו, ואם כן וודאי שווינהו עלינו חובה, ובפרט דלפי הדין הלועז ששטע אשורית יצא, שטא"כ בשאר לשונות כמבואר בפוסקים, וטכ"ש כשטבינים. וסעתי אסור לשנות, הן מהענינים, והן ממטבעות שלהן, והשכר על זה עובר אל לאו דאל תמוש, וגם הוא בכלל פורש מציבור, שירוע עונסו, ק"ו סן הכלל כלו, ואין לך פורש סדת ישראל יותר טזה, יאם בונה בטח לעצמו, הן ביחיד, וק"ו בציבור, נגד הכלל כלו, בענייני החפלות הקבועים רחטה עיקר עבודתנו בטקום הקרבנות, ואין לך נראה כשחי תורות וכשחי אטונות גזול טזה, והלא נאמר.. תורה אחת יהיה לכם, .. חקה אחת יהיה לכם. ויש לי עוד לתאריך ככטה ראיות ושעטים נכוחים, אך אהכתי הקיצור.